

Homilie voor de viering in het teken van *Jubilate* op 26 april 2015 in de *Gereformeerde Kerk* te Nieuwkoop aan de hand van Psalm 65 en Johannes 10:11-16 uit *De Naardense Bijbel*

Ds. Suzan ten Heuw

Gemeente,

Wie een religieuze tekst leest kan alvorens te beginnen met lezen een leeshouding aannemen die het begrijpen van een tekst in de weg staat. Zo kun je als lezer het verlangen koesteren na enkele regels gelezen te hebben een totaalbeeld, kerngedachte of clou in handen te hebben en vanuit die attitude de tekst bij voorbaat resultaatgericht benaderen. Een ander voorbeeld is je als lezer te focussen op de reconstructie van de historische context waarin de tekst is ontstaan waarmee de 'zijnswijze' van een psalm, gedicht of gebed die niet 'opgaan' in het verwijzen naar historische gegevens of daar op een hele 'onhistorische manier' mee omgaan, 'vervalt'. Een laatste leeshouding die het verstaansproces van een tekst kan bemoeilijken is het voorverstaan van de lezer. Met de eigen denk- en referentiekaders, verwachtingen, opvattingen, ideeën en ervaringen gaat de lezer op de tekst af waarmee 'de andersheid van de tekst' zich niet kan ontsluiten en betekenissen die in de tekst zelf besloten liggen verborgen blijven. Maar je kunt een tekst ook meer open benaderen. Een voorbeeld van een open 'leeshouding' die ertoe kan bijdragen de 'eigenheid' van de tekst voor het voetlicht te brengen is het stellen van vragen. Die houding gaan we nu 'trainen' en cultiveren in de hoop dat de tekst in al z'n weerloosheid ons haar eigenheid te binnen brengt.

Psalm 65 is een lof- en dankgebed. Wat doet de psalmist als hij bidt? Wat verlangt hij? Op basis waarvan brengt hij God in verband met toespelingen op situaties in zijn tijd? Wat is de aard van het gebed? Is het mogelijk 'oneigenlijk' te bidden? De psalmist getuigt van een vorm van godsdienst die in de praktische theologie centraal staat. De praktische theologie bestudeert de godsdienst als een fenomeen dat voortkomt uit en gestalte krijgt in het feitelijke leven of liever 'het alledaagse leven' van de religieus gelovige. De religie geeft niet zozeer richting aan het leven van de psalmist, het alledaagse leven zelf is 'de plaats' van waaruit de godsdienst vorm krijgt en wordt 'bedreven'. Godsdienst zoals die in de psalm naar voren komt is te typeren als een houding vanuit en tot het leven. Een mens die godsdienst 'praktiseert' op grond van het eigen alledaagse leven kan niet uitgaan van voor de hand liggende religieuze begrippenkaders. De godsdienst is in dat geval niet helder omljnd en heeft een ontwerpend karakter. En wellicht is wat de psalmist in zijn lof- en dankgebed doet zich te 'hechten' aan wat (nog) niet duidelijk aanwezig is.

De psalmist spreekt zich in het gebed uit tot God waarmee hij getuigt van een verlangen, een 'band' zonder dat het object ervan voorhanden is. In het gebed geeft een persoon die bidt dat object 'een plaats'. We kunnen de activiteit van het bidden en dichten problematiseren. Wat is de specifieke manier van denken van de godsdienst zoals die in het gebed tot uitdrukking komt? Hoe reflecteert de psalmist? Veronderstelt bidden een conceptueel kader en zo ja, hoe ziet dat kader eruit? Een antwoord op deze vragen kan niet gegeven worden door een beschrijving van religieuze modellen en stromingen en een conceptueel kader voor het gebed kan een benaderingswijze inhouden die de toegang, de weg tot het gebed blokkeert. Zijn de begrippen die ik in mijn vragen aan de tekst stel wel van toepassing op de werkelijkheid die de psalmist probeert te verwoorden? Waar werd de psalmist door gedreven? Welke gedachten treden naar voren in zijn manier van spreken? De vraag naar de methode speelt niet alleen een rol binnen de theologie, ze is ook van belang voor de gelovige: hoe kom ik 'tot God'? Welke weg bewandel ik om 'bij God' te komen?

Het gebed is een praktijk, het uitspreken ervan is een activiteit die een mens kan verrichten en vormt de uitdrukking van een bestaanswijze. Voor de psalmist is het gebed een

manier om de aspecten van zijn mens-zijn in verband te brengen met ‘wat niet voorhanden is’. Door terug te blikken, te loven en te danken, te vragen en smeken poogt hij ‘via een omweg’ toegang te vinden tot zijn eigen levenssituatie. Hij beschrijft de relatie tot wat er nog niet is, onderhoudt de band met wat nog komen moet en wellicht dat je het gebed om die reden ‘het voorportaal’ van de godsontmoeting kunt noemen. De psalmist bidt vanuit of met betrekking tot zijn levenssituaties en verhoudt zich aldus tot God die zich nog niet heeft aangediend. We navigeren nu weg van de psalmist en richten ons op ‘het perspectief van de eerste en tweede persoon’.

In het gebed heb je ‘al biddende’ (nog) ‘geen wereld’ tot je beschikking. Het is een uitgesproken vorm die ermee begint jezelf te verstaan door aan te vangen met stilheid en het sluiten van de ogen – het kijken komt tot rust. Hoe oriënteert een gelovige zich in het gebed? Waaraan? Welke oriëntatie is aanwezig in het spreken tijdens het gebed? Op het moment dat ik theoretisch nadenk over het gebed heb ik geen ‘onbevange ingang’ meer tot het gebed. Ik abstraheer ervan, wordt in de abstractie meer geest dan ziel die een obstakel opwerpt ‘in het gebed op te gaan’. Gebed is een zielsactiviteit waarin je je buigt over het eigen leven, er trouw aan blijft en het niet laat stollen binnen gegeven kaders. Wie bidt loopt met een balanceerstok over een koord herinneringen op te halen en zoekt naar een balans voor de tijd ‘tussen’ verleden en toekomst. Als je bidt heb je al wel ergens een ‘idee’ van maar de act zelf heeft een zoekend, wordend karakter.

Wat je kunt ervaren als je bidt is (je) leven vinden ‘in God’ doordat je er met lege handen ten opzichte van jezelf komt te staan. Het is de plaats waar je je niet kunt ‘bekleden’ met titels, tradities, prestaties en modes en je je aandacht niet langer kunt verstrooien. Het is een ‘plaats’ waar je met lege handen komt, eigenbelangen opgeeft, open vraagt en dan kan het zelf verschijnen en God ontmoeten. Je beweegt je in het gebed naar een ‘plaats’ waar je nog niet bent, opent je voor wat mogelijk is door jezelf en ‘een zaak’ niet dicht te kitten. Je geeft in het gebed te kennen dat je naar Gods nabijheid verlangt en wend je ‘gelaat’ toe tot wat zich vaak teruggetrokken heeft en zich tot de mens wendt. Wat roep ik op als ik bid? Wie of wat, indien al, wil *ge-* zo niet aanbeden worden? Wie verlangt van een mens te bidden?

In een gebed zoek je afstemming op wat zal komen te beginnen met een stille kracht en wat zich daarbinnen ontvouwt en dan kan ‘een gebeuren’ zich voltrekken, ‘iets’ wat nog onbepaald was laat zich als meer bepaald zien. Een gelovige blijft bidden, er is de verwachting van ‘het andere’ dat ons aantrekt omdat het zich al eens heeft aangekondigd. We ‘weten’ ervan, hebben er een glimp van opgevangen. Het lijkt wel alsof Gods afwezigheid, zijn stilzwijgen de mens aantrekt. De mens is in het gebed gedreven door verlangen op weg naar God. Tal van verlangens treden in het gebed aan de dag en er kan zoveel zijn dat de opmerkzaamheid op die verlangens en de articulatie ervan verstoord of in de weg staat. Als je bidt doe je er goed aan ‘stiltes in acht te nemen’ want daarin verstomt de ruis en geef je God met de wenken van het gebed een kans zich te tonen.

Tot slot een paar laatste penseelstreken vanuit Johannes 10 vers 11 tot 16 over het gebed. Het gebed ‘faciliteert’ de gerichtheid op God als vervulling van het religieuze levensverlangen. In het gebed ben je door die gerichtheid op ‘de transcendente ander’ niet helemaal toegankelijk voor jezelf. Er is een ‘blinde vlek’, een obscuriteit, een ‘onduidelijkheid’ die zich moeilijk laat ophelderen. Het gebed biedt de mogelijkheid jezelf tegen een oude en nieuwe achtergrond te tekenen. Je vraagt naar jezelf en naar God omdat je hebt gezien dat je niet bij jezelf uitkomt langs de weg van de zintuiglijkheid en in die vragen verleg ik de koers naar de zoektocht, het gesprek dat zich ontspint tijdens het bidden zelf. Het gebed is de deur als doorgang naar de mogelijkheid van de godsopenbaring. Al tastend, steunend vindt je er weidegrond, moreel en geestelijk leven in overvloed. In het gebed laat je iets van jezelf los, is er de bereidheid iets op te geven, treedt het besef aan de dag ergens voor te willen sterven en kun je vanuit dat inzicht ten volle leven. Amen